

IZVJEŠTAJ O REVIZIJI NACRTA
DETALJNOG PROSTRONOG PLANA ZA PROSTOR KONCESIONOG PODRUČJA ZA
IZGRADNJU VJETROELEKTRANE NA LOKALITETU BRAJIĆI
OPŠTINE BUDVA I BAR

Pisarnica Ministarstvo ekologije, prostornog
planiranja i urbanizma

Opština	Broj i datum	Redni broj	Priloga	Vrijednost
BRAJIĆI	27.04.2023			
0837-332/23-2171/16				

Rješenjem broj. 0837-332/23-274/38 od 22.03.2023.godine (Rješenje o određivanju članova savjeta za reviziju Detaljnog prostornog plana za prostor koncesionog područja za izgradnju vjetroelektrane lokalitet Brajići- opština Budva i Bar) imenovani su članovi Savjeta za reviziju Detaljnog prostornog plana za prostor koncesionog područja za izgradnju vjetroelektrane lokalitet Brajići- opštine Budva i Bar.

Savjet za reviziju je u sledećem sastavu:

- 1) Sonja Radović Jelovac, dipl.ing.arh. – predsjednica,
- 2) Dragoljub Marković, dipl. prostorni planer – član,
- 3) Ivan Ševaljević, dipl. ing. građ. – član,
- 4) Slobodan Stijepović, dipl. ing. šum.- član,
- 5) Mirko Knežević, dipl. ing. polj. –član,
- 6) Jelena Pasinović, dipl. ing. geod. – članica,
- 7) Ranko Radulović, dipl. ing. el. – član,
- 8) Milorad Janković, dipl. ing. građ. – član,
- 9) Vesna Jovović, dipl. ing. pejz.arh. - članica
- 10) Suzana Crnovršanin, dipl.ing.arh., predstavnica opštine Bar– članica,
- 11) Mihailo Kapisoda, dipl. pravnik, predstavnik opštine Budva, - član.

Predmet: Nacrt Plana- mart 2023.g.

DETALJNOG PROSTRONOG PLANA ZA PROSTOR KONCESIONOG PODRUČJA
ZA IZGRADNJU VJETROELEKTRANE NA LOKALITETU BRAJIĆI - OPŠTINA
BUDVA I BAR

Investitor: Vlada Crne Gore

Obrađivač: Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma

**Rukovodilac
izrade DPP:** Branka Gogić, dipl.p.planer

Svi članovi Savjeta su izvršili detaljan pregled dostavljenog Nacrta Detaljnog prostornog plana za prostor koncesionog područja za izgradnju vjetroelektrane lokalitet Brajići- opština Budva i Bar i pregled raspoložive dokumentacije.

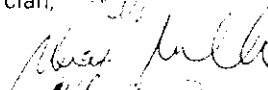

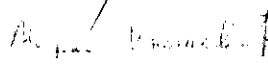

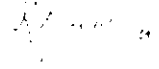
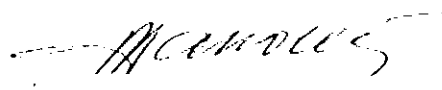
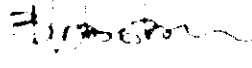
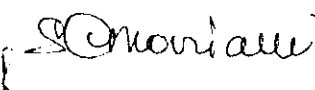

U pojedinačnim izvještajima članova Savjeta, koji čine sastavni dio ovog objedinjenog Izvještaja, date su stručne primjedbe i sugestije na planska rješenja ponuđena Nacrtom Detaljnog prostornog plana za prostor koncesionog područja za izgradnju vjetroelektrane lokalitet Brajići- opštine. Budva i Bar

MIŠLJENJE:

Na osnovu mišljenja članova Savjeta koji je formiran Rješenjem 0837-332/23-274/38 od 22.03.2023.godine (Rješenje o određivanju članova savjeta za reviziju Detaljnog prostornog plana za prostor koncesionog područja za izgradnju vjetroelektrane lokalitet Brajići- opštine Budva i Bar) donesena je odluka da se plan vrati u ponovnu proceduru i postupi prema mišljenju Savjeta.

Shodno navedenom, **Savjet daje negativno mišljenje na dostavljeni Nacrt plana.**

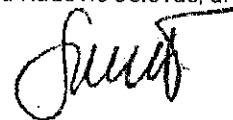
Savjet za reviziju planskog dokumenta:

1. Sonja Radović Jelovac, dipl.ing.arh. – predsjednica,
2. Dragoljub Marković, dipl. prostorni planer – član,
3. Ivan Ševaljević, dipl. ing. građ. – član,
4. Slobodan Stijepović, dipl. ing. šum. - član,
5. Mirko Knežević, dipl. ing. polj. – član,
6. Jelena Pasinović, dipl. ing. geod. – članica,
7. Ranko Radulović, dipl. ing. el. – član,
8. Milorad Janković, dipl. ing. građ. – član,
9. Vesna Jovović, dipl. ing. pejz.arh.- članica
10. Suzana Crnovršanin, dipl.ing.arh., predstavnica opštine Bar – članica,
11. Mihailo Kapisoda, dipl. pravnik, predstavnik opštine Budva, - član.

Podgorica, 27.04.2023.

Predsjednica Savjeta,

Dr Sonja Radović Jelovac, arh

IZVJEŠTAJ O REVIZIJI DETALJNOG PROSTORNOG PLANA ZA KONCESIONO PODRUČJE ZA IZGRADNJU VJETROELEKTRANE NA LOKALITETU BRAJIĆI- OPŠTINE BUDVA I BAR NACRT PLANA, MART 2023.g.

Rukovodilac izrade DPP za koncesiono područje za lokalitet Brajići, Opštine Budva i Bar: Branka Gogić, dipl.p.planer

Na osnovu Rješenja Ministarke ekologije, prostornog planiranja i urbanizma o određivanju članova Savjeta za reviziju DPP za koncesiono područje za lokalitet Brajići, Opštine Budva i Bar, Rješenjem 0837-332/23-274/38 od 22.03.2023.godine u svojstvu predsjednice Savjeta za reviziju DPP za koncesiono područje za lokalitet Brajići, Opštine Budva i Bar, izvršila sam uvid u dostavljenu dokumentaciju:

Nacrt planskog dokumenta (mart, 2023) u DWG i u PDF formatu i dajem sljedeće

MIŠLJENJE

Detaljni prostorni plan se radi na osnovu Odluke o izradi DPP za koncesiono područje za lokalitet Brajići, Opština Budva i Bar ("Službeni list Crne Gore", br. 048/22 od 29.04.2022, 049/22 od 06.05.2022) programskog zadatka koji je sastavni dio iste.

Programskim zadatkom za izradu Detaljnog prostornog plana za prostor koncesionog područja za izgradnju vjetroelektrane na lokalitetu Brajići – opštine Budva i Bar, dat je orijentacioni obuhvat plana u grafičkom prilogu, dok će se detaljna granica izrade plana definisati tokom izrade planskog dokumenta.

U programskom zadatku navedeno je u uvodnim napomenama da je Država Crna Gora nakon sprovedenog tenederskog postupka zaključila ugovor o zakupu zemljišta u svojini države za izgradnju vjetroelektrane na lokalitetu Brajići - opštine Budva i Bar sa Konzorcijumom "WPD Brajići" u čijem sastavu se nalaze kompanije WPD AG iz Bremena i "Vjetroelektrana Budva" iz Podgorice. Ugovorom je takođe definisano neophodno usvajanje planskog dokumenta za ovaj prostor, s obzirom da iz Prostornog plana posebne namjene za Obalno područje Crne Gore nije moguće izdati urbanističko-tehničke uslove za vjetroelektrane na ovom lokalitetu.

Glavna svrha izrade Detaljnog prostornog plana koncesionog područja za izgradnju vjetroelektrane na lokalitetu Brajići - opštine Budva i Bar (u daljem tekstu: DPP VE Brajići) je da se obezbijede planski preduslovi za budući razvoj ovog prostora kroz proizvodnju električne energije koristeći potencijal vjetra.

Planski dokument sadrži tekstualni i grafički dio plana. Tekstualni dio sastavljen je iz pet segmenata: Uvodni dio, Analizu postojećeg stanja, Vizija razvoja, Opšti i posebni ciljevi i Plansko rješenje.

Cilj izrade plana jeste analiza predmetne lokacije u prostornom i urbanističkom smislu preispitivanje mogućnosti i ograničenja za izgradnju željenih sadržaja u sklopu kompleksa i to:

1. da se kroz analizu prostornih i prirodnih potencijala (meteorološke pogodnosti, morfologija terena, postojeća saobraćajna i elektrotehnička infrastruktura i opremljenost lokacije) stvore planski preduslovi za izgradnju vjetroelektrana;
2. definisanje sistema prenosa, načina tehničke karakteristike priključenja na elektroenergetski sistem
3. definisanje uticaja planiranog sistema na prirodnu sredinu, naseljena mjesta u bližem i daljem okruženju, postojeću putnu mrežu i ukupnu infrastrukturu.

Savjet za reviziju planskog dokumenta je formirao mišljenje i dao primjedbe sa prostorno planskog aspekta kroz sagledavanje uticaja na kontekst prostora. S obzirom da se zahvat plana nalazi u neposrednoj blizini Nacionalnog parka Lovćen kao i u blizini zaštićenog i potencijalnih kulturnih dobara i Jadranske obale, Savjet je sagledao uticaj razvoja vjetroelektrana na okolinu, predjele i vizuelni uticaj. Savjet nije u potpunosti pristupio procjeni uticaja planskog dokumenta na životnu sredinu, jer Strateška procjena uticaja nije dostavljena još uvijek na uvid. Strateškom procjenom uticaja (prema Zakonu o izradi strateške procjene uticaja „Sl. list RCG“, br. 80/05 od 28.12.2005 i „Sl. list Crne Gore“, br. 73/10 od 10.12.2010, 40/11 od 08.08.2011, 59/11 od 14.12.2011) potrebno je dati mjere kojima se ublažuje uticaj datog razvojnog projekta na okolinu i iste implementirati u planski dokument, što u ovom slučaju nije urađeno. Osnovni zadatak SPU je da opiše uticaje i predloži mjere, te da se na osnovu tih zaključaka Plan koriguje.

U planu je navedeno da: *„Mjere i elementi zaštite životne sredine biće predviđeni Strateškom procjenom uticaja na životnu sredinu i biće ugrađeni u okviru nacrtu DPP-a prije stavljanja na Javnu raspravu.“*

Savjet je sagledao i analize predjela u planskom dokumentu i da li je sagledan kapacitet predjela da prihvati planirani infrastrukturni projekat. Crna Gora je 2008. godine ratifikovala Evropsku konvenciju o predjelima, Savjeta Evrope i na taj način se pridružila zemljama koje su pokazale spremnost da u strateškim dokumentima i planovima vode računa o održivom razvoju i prepoznaju planiranje predjela kao važan faktor u uspostavljanju ravnoteže između prirodnog i kulturnog naslijeđa i koji **promovišu jedinstven pristup u zaštiti, upravljanju i planiranju predjela**. S obzirom da će infrastrukturni projekat vjetroelektrana koji obuhvata postavku 18 vjetrogeneratora imati značajan uticaj na predio, a da bi se detaljno definisalo plansko područje, izvršilo pozicioniranje svih planskih sadržaja i utvrdila procjena uticaja vjetroelektrane na predione odlike, **neophodno je da se prethodno urade Detaljna Studija predjela i Studija vizuelnog uticaja**.

Tokom izrade ovog planskog dokumenta grupa građana MZ opštine Budva uputila je inicijativu za zaustavljanjem projekta VE Brajići, navodeći da zahvat plana najvećim dijelom obuhvata Paštrovsku goru, zonu bogate prirodne i kulturne baštine. Tokom izrade planskog dokumenta pokrenuta je inicijativa i dat predlog da područje Sv. Stefana i Paštrovske gore bude uvršteno u EUROPA NOSTRA listu najugorženijih lokaliteta Evrope. EUROPA NOSTRA je evropski glas civilnog društva posvećen kulturnom naslijeđu i njegovoj zaštiti. U zajedničkoj saradnji Europa Nostra i Evropske investicione banke objavljena je lista najugorženijih lokaliteta Evrope za 2023.godinu na kojoj se nalazi i lokalitet Sv. Stefana. Predio Paštrovske gore je predložen za zaštitu kroz zvaničan Predlog Deklaracije o zaštiti Paštrovske gore od strane odbornika Skupštine opštine Budva a na osnovu člana 18 stav 3 i 5, član 19 stav 7,8 i 12, član 44 stav 4 i 6 i člana 49 Statuta Opštine Budva ("Službeni list Crne Gore-opštinski propisi" broj 02/19). Deklaracija je još uvijek u fazi predloga.

Inicijativa grupe građana u skladu je sa ratifikovanom Faro Konvencijom, koju je Crna Gora ratifikovala još 2008 godine. FARO KONVENCIJA je jedinstvena konvencija o kulturnom naslijeđu koja naglašava vrijednost i potencijal kulturnog naslijeđa kao resursa održivog razvoja i kvaliteta života u društvu koje se neprekidno razvija. Faro Konvencija naglašava važne aspekte naslijeđa - koji se odnose na ljudska prava i demokratiju.

„To čini podstičući nas da prepoznamo da ono što je važno u kulturnom naslijeđu nisu objekti i mesta sami po sebi, već po onome što im ljudi pridaju, po vrednostima koje predstavljaju i načinu na koji se te vrednosti mogu razumeti i preneti drugim ljudima. Faro konvencija daje okvir za angažovanje građanskog društva u procesima donošenja odluka i upravljanja vezanih za okruženje kulturnog naslijeđa u kom deluju i razvijaju se različiti akteri.“ Marija Pejčinović Burić, Generalna Sekretarka Saveta Evrope, novembar 2020.

Mapa iz Predloga Deklaracije o zaštiti Paštrowske gore sa kulturnim naslijeđem i predloženom pozicijom vjetroelektrana.

U Konceptu Prostornog plana Crne Gore do 2040g. (novembar 2022.) u dijelu Koncepta razvoja energetike i elektroenergetske infrastrukture navodi se sledeće:

„Vjetroelektrane- Najinteresantnije zone za eksploataciju vjetroenergije su:
 • Priobalna područja - sa većim brzinama vjetra preko 6 m/s u prosjeku.“

S obzirom da je ovim planskom dokumentom navedeno sledeće: „Konkretno, predmetna lokacija potencijalno ima povoljnu sliku vjetrova sa aspekta vjetroelektrana, ali ozbiljno treba da se ima u vidu činjenica da se ne radi o konkretno „vjetrovitom“ lokalitetu, a prema dokumentaciji Investitora potencijal vjetra je (citat) „nizak do umjeren“, treba preispitati lokaciju razvoja vjetroelektrana.

Koncept Prostornog plana Crne Gore takođe navodi da: „Sa aspekta korišćenja i zaštite prostora potrebno je da ispunjavaju neophodne uslove kojima se isključuju konflikti sa drugim namjenama u prostoru, kao što su: blizina naselja, namjena prostora za razvoj turizma, vrijedno obradivo poljoprivredno zemljište, vrijedno šumsko zemljište, zaštićena područja i zone kulturnoistorijskih spomenika, zone zaštite vodoizvorišta ili drugi infrastrukturni objekti od velikog značaja.

U Nacrtu plana će se detaljnije definisati područja i zone pogodne za korišćenje potencijala energije vjetra i dati bliže smjernice za realizaciju.“

Takođe, PPCG do 2040 (koncept iz novembra 2022.godine) navedene su sledeće smjernice za uređenje ruralnih naselja:

- Ograničiti širenje ruralnog naselja na račun negrađevinskog zemljišta (poljoprivrednog i šumskog zemljišta).
- Uskladiti izgradnju infrastrukturnih koridora i objekata sa karakterom i kapacitetom predela.
- povezivati zatečene okolne zelene i druge prirodne površine sa ruralnom cjelinom.
- Sačuvati morfologiju sela, usklađivanje gradnje sa tradicionalnim, prirodnim i predionim vrijednostima.
- Očuvati karakteristični tradicionalni sklop i ruralne cjeline i omogućiti rekonstrukciju i revitalizaciju tradicionalnih stambenih grupacija.
- Novom izgradnjom uvažiti specifični ruralni karakter fizičke strukture naselja.
- Odrediti kriterijume za oblikovanje pejzaža.
- Definisati prostore za zaštitu.

Potrebno je kroz navedene studije sprovesti smjernicu „Uskladiti izgradnju infrastrukturnih koridora i objekata sa karakterom i kapacitetom predela“ dati analizu da li postojeći predjeli na kojima se planira izgradnja vjetroelektrana imaju kapacitet da prihvate planirane infrastrukturne objekte.

Zbog svega gore navedenog, kao i na osnovu datih mišljenja članova Savjeta za reviziju planskog dokumenta, potrebno je definisati kroz navedene Studije vizuelnog uticaja, Detaljne Studije predjela, vrijednovanje identifikovanih tipova predjela i analizu osjetljivosti predjela u odnosu na planirane namjene/uticaje na predio kao i donijeti strateško opredjeljenje, u smislu da li su širi prostori Budvanske rivijere i Crmnice, na koje bi mogli uticati planirani sadržaji, "izuzetni predjeli" te da li je prihvatljiva planirana intervencija sa spekta očuvanja i uređenja tih prostora. Predlažemo da se kroz Prostorni Plan Crne Gore 2040. kao i SPU za ovaj planski dokument sagleda da li je prihvatljiva intervencija u prostoru iz ugla uticaja na životnu sredinu, uticaja na predjele i kulturno naseđe.

Izveštaj:

- U izvodu iz programskog zadatka na strani 19 se navodi „posebno je neophodno voditi računa o planiranju alternativnog koridora brze saobraćajnice koji presijeca obuhvat plana, a koji je potrebno sačuvati“. Ako je u programskom zadatku to navedeno, na tom prostoru ne treba planirati sadržaje, nego ostaviti kao slobodan prostor za tu potrebu.
- S obzirom daje dat izvod iz koncepta Prostornog plana Crne Gore (broj grafičkog priloga 2c), gdje se vidi da kroz lokaciju prelazi brza saobraćajnica na dva različita mjesta, onda je potrebno to i tekstuano opisati i obrazložiti da li je to planer uzeo u obzir tokom izrade plana, te ako nije, zbog čega.
- Na strani 10 piše „Detaljni prostorni plan sadrži, naročito: plan parcelacije“. U nacrtu nije dat grafički prilog Plan parcelacije, odnosno planom nisu predviđene urbanističke parcele. Plan bi trebao da definiše urbanističku parcelu (ili urbanističke parcele), ako ništa drugo zbog definisanje linije eksproprijacije ali i zbog definisanja načina sprovođenja, te regulacione linije odnosno podjele javnog prostora od prostora koji koristi upravljač vjetroelektranom. Na ovaj način se regulišu i obaveze kad je u pitanju infrastruktura opremljenost lokacije.
- Granica zahvata plana i granica snimanja geodetske podloge se ne poklapaju. Poželjno je geodetski snimiti cijeli zahvat plana, posebno ako kroz prostor koji nije snimljen planira saobraćajnica, kako bi se nivelacija mogla provjeriti.
- Na strani 28 se daje izvod iz smjernica koje je dao CGES - Crnogorski elektroprenosni sistem ad. U izvodu piše: „U skladu sa navedenim potrebno je izvršiti povećanje obuhvata planskog

dokumenta kako bi se unijela trasa priključnog dalekovoda 110kV od VE Brajići i stvorili uslovi za njegovu dalju realizaciju. Obuhvat planskog dokumenta nije povećan. U planu piše (strana 198) „Pristup do planiranih elektroenergetskih objekata je sa planiranih servisnih pristupnih saobraćajnica koje se priključuju na postojeći magistralni put Podgorica-Budva, za koji je urađen Glavni projekat rekonstrukcije magistralnog puta M-2.3 Cetinje-Budva, dionica Obzovica-Brajići“ ali da li je glavnim projektom koji je urađen predviđena sva neophodna infrastruktura, te priključak sa ove lokacije na tu infrastrukturu. Ako ne na osnovu ovog plana, na osnovu kog drugog dokumenta se to može projektovati i izvoditi.

- Takođe u istom izvodu iz smjernica koje je dao CGES - Crnogorski elektroprenosni sistem piše „za svaku planiranu TS je potrebno opredjeliti zasebnu UP koja će obezbijediti nesmetan koloski pristup TS tokom izgradnje i održavanja“.
- Na strani 31 piše “neophodno je naglasiti da je u kontaktnoj zoni obuhvata DPP-a, neposredno uz njegovu granicu, prostire zaštitni pojas Nacionalnog parka „Lovćen“, a same zaštićene zone Nacionalnog parka nalaze se na udaljenosti od 1086 km“. Otkloniti tehničku grešku, umjesto km, napisati metara.
- Presispitati da li je priložen opis Postojeće elektronske komunikacione infrastrukture (strana 128) reopširan u odnosu na opise postojećeg stanja koje su date za drugu tehničku infrastrukturu.
- Boju teksta na strani 159 uskladiti sa ostalim tekstem.
- Na strani 191 u poglavlju Ocjena postojećeg stanja, navesti da kroz plan prelazi planirana alternativna brza saobraćajnica jer je to jedna od stavki koja može uticati na planirano rješenje.
- Na strani 197 piše „Predmetnim DPP-om su određene orjentacione lokacije VE (u grafičkim priložima od broja 7 do broja 13) i date su smjernice u tekstualnom dijelu plana za njihovu kvalitetnu prostornu integraciju. Precizna pozicija vjetrogeneratora i način njihovog priključenja na EE sistem definišaće se u sledećim fazama nakon usvajanja plana kroz razradu tehničke dokumentacije (idejno rješenje/glavni projekat), kao i nakon OBAVEZNE izrade svih neophodnih analiza (studija, elaborata i istraživanja) koje se propisuju kako ovim planskim dokumentom, tako i u skladu sa dr. relevantnim pravilnicima i u skladu sa zakonskom regulativom.“ Način priključenja na EE mrežu bi trebao da bude glavna smjernica u izradi DPPa, na osnovu koje će se kasnije uraditi projektna dokumentacija.
- Na strani 214 piše „Treba naglasiti da navedena procjena ne uključuje sve troškove vezane za električnu infrastrukturu vjetroelektrane. Kako bi se dobili ukupni troškovi radova vezanih uz SN mrežu i priključak VE Brajići na prenosnu mrežu, gore navedenim troškovima potrebno je dodati: troškove priključenja na elektroenergetsku mrežu, troškove stvaranja tehničkih uslova u mreži, ukoliko je potrebno.“ Navedeni troškovi koji nisu uključeni (a idu na teret državnih preduzeća), bi u stvari trebalo da budu troškovi koji se daju kroz ovaj plan dok ostali troškovi koje će preuzeti korisnik prostora su manje bitni za planera.

Izveštilac:
Predsjednica Savjeta,

Dr Sonja Radović Jelovac, arh.

Zona vjetroelektrane sa 18 lokacija obuhvata dio uskog planinskog lanca između Budvanske rivijere i Skadarskog jezera – Crmnice sa najvišim vrhovima planina sa i ka kojima su vizure otvorene na i iz širokog okruženja.

("Predmetna lokacija nalazi se u Crnogorskom primorju 6 km sjeveroistočno od Budve i proteže grebenom brda od sela Brajići u dužini oko 9,5 km.")

Veličina vjetrogeneratora i njihova brojnost, zbog sagledivosti sa širokog prostora, mogu djelovati kao dominante u prostoru, što bi, s aspekta pejzažnih vrijednosti, moglo ugroziti "predio kao suštinski činilac životnog okruženja".

Prema Odluci o izradi DPP-a zadatak Plana je da precizira detaljno područje obuhvata. Ovo znači da u relativno širokom obuhvatu nije opredjeljeno da se mogu a da se ne mogu postavljati vjetrogeneratori, osim osnovnog opredjeljenja da treba da budu u skladu sa "principima zaštite životne sredine". Zaštita životne sredine i održivi razvoj podrazumijevaju i zaštitu pejzaža – predjela što je posebno značajno za područje Budvanske rivijere i Crmnice.

U planovima, strategijama, studijama i sl., iz kojih su prezentovani izvodi, naznačeni su potencijali i mogućnosti iskorišćavanja energije vjetra sa ukazivanjem na potrebu daljeg istraživanja i opštim stavom o potrebi zaštite životne sredine.

U tim dokumentima nema stavova o prednostima i nedostacima različitih, potencijalnih modela obezbjeđenja elektro energije na širem prostoru – na primjer vjetroelektrane u odnosu na fotonaponske elektrane i uopšte korišćenje solarne energije kao ni jasnih stavova o prihvatljivosti različitih rješenja u odnosu na ambijentalne/ predione karakteristike po različitim zonama.

U dosadašnjim planovima pa i u ovom, nije istaknuta činjenica da su Budvanska rivijera i jugozapadna obala Skadarskog jezera/ Crmnica, dvije izuzetno vrijedne ambijentalne cjeline koje, po prirodnom i stvorenom bogastvu pružaju mogućnost razvoja i uređenja do nivoa "prestižnih" regija Mediterana i Evrope.

Na osnovu Evropske konvencije o Predjelu (Firenca 2000) koja se *"odnosi na predjele koji se mogu smatrati izuzetnim"*, a s obzirom na nedorečenosti aktuelnih prostorno planskih dokumenata po pitanju prihvatljivosti krupnih tehničkih intervencija u prostoru, kava je izgradnja vjetroelektrane, u Prostornom Planu Crne Gore trebalo bi *"izvršiti procjenu identifikovanih predjela uzimajući u obzir posebne vrijednosti koje im pridaju..."* S tog aspekta bi trebalo na strateškom nivou ocijeniti prihvatljivost ponuđenog planskog rješenja.

Smatram da prije ocjene ovog Plana kao rješenja za predmetno područje, treba definisati strateško opredjeljenje u smislu da li su širi prostori Budvanske rivijere i Crmnice, na koje bi mogli uticati planirani sadržaji, "izuzetni predjeli" te da li je prihvatljiva planirana

intervencija s aspekta očuvanja i uređenja tih prostora kao i da li ima alternativnih rješenja u tehničko-tehnološkom (izvori energije) i prostornom (susjedne zone) smislu.

Prilika da se to uradi je izrada Prostornog Plana CG 2040 i SPU za ovaj Plan (Studija vizuelnog uticaja).

Sugestija: korisno bi bilo uraditi mapu sa prikazom zona vidljivosti vjetrogeneratora.

mr Dragoljub Marković

**MINISTARSTVO EKOLOGIJE,
PROSTORNOG PLANIRANJA I
URBANIZMA
81000 Podgorica**

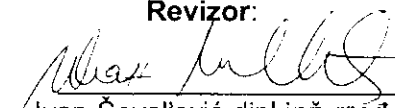
Predmet: Revizija planskog dokumenta - faza saobraćaj Nacrta Detaljnog prostornog plana za prostor koncesionog područja za izgradnju vjetroelektrane na lokalitetu Brajići, Opština Budva i Bar

Komentari:

- Planom saobraćajne infrastrukture prikazana su dva koridora planirane saobraćajnice koja se, izuzev u početnom dijelu, u većem potezu preklapaju. Korišćene su različite oznake layer-a – "037. Ostali elementi saobraćaja" i koridor žute boje dat layer-om "17trotoar". Prikazati samo koridor koji je planiran
- Primjenjeni su pojedini radijusi malih vrijednosti ($R=10$ m, $R=15$ m, $R=15.50$ m, $R=30$ m, $R=40$ m) a s obzirom na to da će predmetnim saobraćajnicama tokom izvođenja radova saobraćati teška teretna vozila tzv vučni voz ukupne dužine i do 66 m, a tokom eksploatacije i rada vjetroelektrane vozila za održavanje potrebno je dokazati prohodnost mjerodavnih vozila u krivinama
- Većina datih raskisnica predviđene su sa veoma malim vrijednostima radijusa skretanja čak i za putničke automobile, s obzirom na to da potrebna skretanja treba da izvede teretno vozilo tj vučni voz predviđene radijuse skretanja treba povećati i obezbijediti prohodnost mjerodavnog vozila
- Nije naveden odnos saobraćajnih površina potrebnih za VE Brajići i planiranog koridora brze saobraćajnice s obzirom da isti prelazi preko predviđenih saobraćajnih površina i planiranog platoa vjetrogeneratora, njihove kolizije i visinskih odnosa (tunel, visina ispod vjetrogeneratora, odmak u slučaju da koridor prolazi nadzemno...)
- Nisu navedene vrijednosti predviđenih podužnih nagiba date saobraćajnice a s obzirom na izuzetno zahtjevnu tehnologiju ugradnje propelera vjetrogeneratora. Opisati i adekvatno kolovoznu konstrukciju u zavisnosti od podužnog nagiba saobraćajnice kao i širine istih.

S poštovanjem,

Revizor:

Ivan Ševaljević, dipl.inž.građ.

Mjesto i datum: Podgorica, 11.04.2023.godina

IZVJEŠTAJ
O DETALJNOM PROSTORNOM PLANU ZA PROSTOR KONCESIONOG PODRUČJA ZA
IZGRADNJU VJETROELEKTRANE NA LOKALITETU BRAJIĆI – OPŠTINE BUDVA I BAR

Podgorica, 7.4.2023. godine

NARUČILAC: VLADA CRNE GORE

OBRAĐIVAČ: MINISTARSTVO EKOLOGIJE, PROSTORNOG PLANIRANJA I URBANIZMA

PLANSKI DOKUMENT: Detaljni prostorni plana za prostor koncesionog područja za izgradnju vjetroelektrane na lokalitetu Brajići Opštine Budva i Bar

Odluka o izradi ("Sl. list CG", br: 048/22 od 29.04.2022, 049/22 od 06.05.2022)

Rukovodilac izrade plana: Branka Gogić, dipl.p.planer

Shodno Rješenju o određivanju članova Savjeta za reviziju Detaljnog prostornog plana za prostor koncesionog područja za izgradnju vjetroelektrane na lokalitetu Brajići, Opštine Budva i Bar, broj 0837-332/23-274/38 od 22.03.2023. godine, donešenog od strane Ministarstva ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, na osnovu člana 3 i 5 Odluke o imenovanju Savjeta za reviziju planskih dokumenata (Sl. list CG br.112/22), u tekstu dolje dostavljamo stručno mišljenje na reviziju Detaljnog prostornog plana za prostor koncesionog područja za izgradnju vjetroelektrane na lokalitetu Brajići, Opštine Budva i Bar.

Strana 90, podnaslov Fauna. Nabrojane su vrste sisara na predmetnom području.

PRIMJEDBA: Na predmetnom području nije evidentirana vrsta zeca (*Lepus europeus*). Potrebno je pojasniti da li se u ovom konkretnom slučaju radi o propustu ili je utvrđeno da na predmetnom području nema ove vrste.

Strana 101. Poglavlje 11.7.3. ZAKLJUČNA USMJERENJA U ODNOSU NA PREDMETNU LOKACIJU, definiše da nema dovoljne snage vjetra za elektranu "potencijal vjetra, nizak do umjeren". Dalje u tekstu se predlaže izrada dodatnih studija za maksimalnu iskorišćenost snage vjetra. Takođe u poglavlju 31.6.4. se ocjenjuje veliki uticaj na pejzaž, posebno primorski.

KOMENTAR: Nema razrađene analize korišćenja snage vjetra u odnosu na degradaciju pejzaža. Dakle, smatramo potrebnim odgovoriti na pitanje: Da li će korišćenje potencijala vjetra biti vrednije u odnosu na uništeni pejzaž?

Strana 198, Podnaslov 21. ORGANIZACIJA PLANSKOG PODRUČJA, pasus drugi, navodi da se u slučaju utvrđivanja neisplativosti projekta, da se izvrši zatvaranje putne infrastrukture.

KOMENTAR: Potrebno je preduzeti mjere remedijacije i sanacije degradiranih površina u slučaju da se izgrađeni putevi neće koristiti.

Strana 200. Poglavlje 23. BILANS PLANIRANIH NAMJENA POVRŠINA, u tabelarnom prikazu je data površina koridora i saobraćajne infrastrukture. Ako pratimo podatke date u ovom Planu, gdje je planirana dužina puteva za izgradnju je 17,2 km, a širina stajne podloge puta 7,5 m, dolazimo do približne vrijednosti iz tabele od 12,8 ha.

PRIMJEDBA: U dokumentu nije uračunata ukupna površina koridora budućih pristupnih puteva na kojoj će se izvršiti sječa šumske vegetacije. Prilikom izgradnje puta, na pojedinim dionicama vrši se sječa šumske vegetacije u širini od 1 do 2 m od ivice stajnog dijela puta.

Dakle, koridor, sa putem, dostiže širinu od 9 do 11 m, što povećava površinu pod putnom infrastrukturom. Potrebno je dati obrazloženje ili uskladiti proračun puta i putnog pojasa u skladu sa Zakonom o putevima (SL. List 82/20 i 140/22).

Strana 229. Podnaslov 31.4. Smjernice za zaštitu prirodnih vrijednosti,

KOMENTAR: Potrebno je detaljnije analizirati izgradnju pristupnih puteva u smislu zaštite nasipa i usjeka od erozije, gubitka rastresitog i pokretnog krupnog i sitnog materijala (kamenja, stijena i šljunka). Takođe, nisu predviđeni radovi na sječi i transportu posječenih drvnih sortimenata sa trase i koridora pristupnih puteva, njihovo odlaganje, uspostavljanja šumskog reda i sl. Uticaj fragmentacije šumskog staništa usled izgradnje putne infrastrukture.

Imajući u vidu gore navedeno, očekujemo obrazloženje u vezi sa istim ili korigovanje verzije DPP VE Brajići.

Izvještaj pripremio

mr Slobodan Stijepović, dipl. ing. šum

Savjet za reviziju planskih dokumenata

Predsjedniku Savjeta za reviziju Detaljnog prostornog plana za prostor koncesionog područja za izgradnju vjetroelektrane na lokalitetu Brajići, Opštine Budva i Bar,

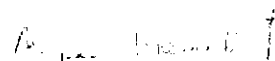
Shodno Rješenju Ministarstva ekologije, prostornog planiranja i urbanizma br. 0837-332/23-274/38 od 22.03.2023. godine, kao član savjeta (oblast poljoprivreda) za reviziju Detaljnog prostornog plana za prostor koncesionog područja za izgradnju vjetroelektrane na lokalitetu Brajići, Opštine Budva i Bar, podnosim sljedeće

MIŠLJENJE

Nemam primjedbi na sadržaj Detaljnog prostornog plana za prostor koncesionog područja za izgradnju vjetroelektrane na lokalitetu Brajići, Opštine Budva i Bar.

Član Savjeta za poljoprivredu

Podgorica, 04.04.2023.

Dr Mirko Knežević

**MINISTARSTVO EKOLOGIJE, PROSTORNOG PLANIRANJA I URBANIZMA
CRNA GORA
SAVJET ZA REVIZIJU PLANSKIH DOKUMENATA**

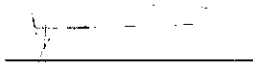
Sonja Radović Jelovac, dipl. ing. arh.
Predsjednica

PREDMET: Mišljenje na Detaljni prostorni plan koncesionog područja za izgradnju vjetroelektrane na lokalitetu Brajići, Opštine Budva i Bar (mart 2023.g.)

Poštovana,

Rješenjem o određivanju članova Savjeta za izradu detaljnog prostornog plana za prostor koncesionog područja za izgradnju vjetroelektrane na lokalitetu Brajići, Opštine Budva i Bar kao članica istog iz oblasti geodezije, a na osnovu dostavljene dokumentacije, dostavljam Mišljenje na Nacrt Detaljnog prostornog plana koncesionog područja za izgradnju vjetroelektrane na lokalitetu Brajići- Opštine Budva i Bar (Podgorica, mart 2023.g.)

S poštovanjem,
Jelena Pasinović, dipl.ing.geod.

adresa: Ljuta bb, Kotor
telefon: 069820829
mail: jelena.pasinovic@gmail.com

Kotor, 05.04.2023.g

MIŠLJENJE

Nacrt Plana

OPŠTI PODACI

PLANSKI DOKUMENT:	Detaljni prostorni plan koncesionog područja za izgradnju vjetroelektrane na lokalitetu Brajići - Opštine Budva i Bar
OBRADIVAČ:	Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma
RUKOVODILAC IZRADE:	Branka Gogić, dipl.p.planer.
FAZA:	Nacrt plana

ODLUKA

Na osnovu tač. 3 i 5 Odluke o imenovanju Savjeta za reviziju planskih dokumenata ("Službeni list Crne Gore", br. 112/22), Ministarka ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, donosi Rješenje o određivanju članova Savjeta za reviziju detaljnog prostornog plana za prostor koncesionog područja za izgradnju vjetroelektrane na lokalitetu Brajići, Opštine Budva i Bar.
Navedenim rješenjem broj: 0837-332/23-274/38 od 22.03.2023.g. imenovana sam za člana Savjeta u oblasti geodezija.

DOSTAVLJENA DOKUMENTACIJA

1. Odluka o izradi detaljnog prostornog plana za prostor koncesionog područja za izgradnju vjetroelektrane na lokalitetu Brajići- Opštine Budve i Bar ("Službeni list Crne Gore", br. 048/22 od 29.04.2022, 049/22 od 06.05.2022)
2. Rješenje o određivanju članova Savjeta za reviziju detaljnog prostornog plana za prostor koncesionog područja za izgradnju vjetroelektrane na lokalitetu Brajići, Opštine Budva i Bar,
3. Detaljni prostorni plan za prostor koncesionog područja za izgradnju vjetroelektrana na lokalitetu Brajići- Opštine Budva i Bar, nacrt plana, iz marta 2023.g. – tekstualni dio,
4. Detaljni prostorni plan za prostor koncesionog područja za izgradnju vjetroelektrana na lokalitetu Brajići- Opštine Budva i Bar, nacrt plana, iz marta 2023.g. - grafički dio u dwg i pdf formatu
 - Geodetske podloga u vidu priloga „1 TOPOGRAFSKO- KATASTARSKA PODLOGA 1-2500- nacrt”,

- Ostali grafički prilozi plana

SUGESTIJE/MIŠLJENJE

1. Na topografsko-katastarskoj podlozi data je granica zahvata plana površine $P=447,30\text{ha}$. Definisana je punom linijom debljine 0.35mm u boji RGB 189,0,0. Ta linija data je i u legendi sa naznakom da se radi o granici zahvata plana. U grafičkom prilogu date su i koordinate zahvata plana koje se na više mjesta ne poklapaju sa datom granicom zahvata plana.

U tekstualnom dijelu plana sagledava se promjena u granici zahvata, čime je data nova linija koja definiše površinu od $453,56\text{ha}$. Provjerom koordinata datih u tekstualnom i grafičkom dijelu zaključuje se da date koordinate odgovaraju novoj površini plana.

Zaključujem da je u grafičkim prilozima ostala stara granica zahvata plana u površini cca 447ha . Istovremeno u grafičkim prilozima su nanijete koordinate nove granice plana koja je prikazana tačkastom linijom debljine 0.00 mm u boji RGB 255,0,0 sa linetype scale-om 4.00 čime je linija u potpunosti nesaglediva. Kao takva nije data u legendi čime se i gubi kao podatak u prilozima.

Sugestija: Na svim podlogama nanijeti novu granicu zahvata u površini od $P=453,56\text{ha}$. Staru granicu, ukoliko je uopšte potrebna na crtežima, definisati drugom bojom i istu, kao takvu, definisati u legendi.

2. Topografski podaci koji se odnose na vertikanu predstavu terena- DMT, a koji su dostavljeni od strane nadležnog organa Uprave za katastar i državnu imovinu dati su u granicama starog zahvata plana.

Sugestija: Dopuniti vertikalnu predstavu terena u skladu sa korigovanom granicom zahvata plana.

3. U grafičkim prilozima Detaljni prostorni plan za prostor koncesionog područja za izgradnju vjetroelektrana na lokalitetu Brajići- Opštine Budva i Bar granica katastarskih opština prikazana je punom linijom debljine 0.6mm u boji RGB 129,0,0, dok je granica opštine prikazana punom linijom debljine 2.0mm u boji RGB 255,255,255.

Prema pravilniku o bližem sadržaju i formi planskog dokumenta ("Službeni list Crne Gore", br. 091/20 od 03.09.2020.g.) granica katastarske opštine *treba biti označena punom linijom debljine 0.4mm u boji RGB 129,0,0.*

Prema istom pravilniku granica opštine *treba biti označena punom linijom debljine 1.0mm u boji RGB 129,0,0.*

Sugestija: Granice katastarskih opština i granice opština definisati propisanim linijama.

Pregledom dostavljene dokumentacije konstatujem da je neophodno korigovati navedeno iz stavke 1 i 2 kako bi predmetni plan u dijelu geodezije dobio pozitivno mišljenje.

Članica Savjeta:
Jelena Pasinović, dipl. inž. geod.

SAVJET ZA REVIZIJU PLANSKIH DOKUMENATA

Predmet:	Mišljnje o pregledu dokumenta: DETALJNI PROSTORNI PLAN ZA PROSTOR KONCESIONOG PODRUČJA ZA IZGRADNJU VJETROELEKTRANE NA LOKALITETU BRAJIĆI – OPŠTINE BUDVA I BAR – Nacrt, mart 2023.g.
Oblast:	Elektroenergetika
Investitor:	Vlada Crne Gore
Obrađivač:	Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma
Rukovodilac izrade DPP-a:	Branka Gogić, dipl.pp.planer
Obrađivač faze Elektroenergetska infrastruktura:	Nada Dašić, dipl. ing. el.
Izjestilac:	Ranko Radulović, dipl.el.ing. licenca za revizora br. UPI 107/7-637/2

1. Pregled dokumentacije

DPP za prostor koncesionog područja za ozgradnju vjetroelektrane na lokalitetu Brajići – Opštine Budva i Bar, Nacrt Plana, u dijelu elektroenergetske infrastrukture, sadrži:

B – Analiza postojećeg stanja

8. Smjernice nadležnih institucija

9. Izvod iz planske dokumentacije

9.4.1. Koncept zazvoja energetike i elektroenergetske infrastrukture

13. Postojeća infrastrukturna opremljenost prostora

13.1. Postojeća elektroenergetska mreža i korišćenje OIE

24.PLAN RAZVOJA ELEKTROENERGETSKE INFRASTRUKTURE

24.1. IZBOR VJETROAGREGATA

24.2. SAOBRAĆAJNICE I PRISTUPNI PUTEVI

24.3. PLATO VJETROGENERATORA

24.4. TEHNOLOŠKO - MAŠINSKI DIO

24.5. ELEKTRO DIO

24.5.1. Generator

24.5.2. Konvertor

24.5.3. Transformator

24.5.4. Srednjenaponsko rasklopno postrojenje

- 24.5.5. Rasplet 35 kV kablova
- 24.5.6. Tehnički podaci o srednjenaponskim kablovima
- 24.5.7. Način vođenja kablova
- 24.6. TRAFOSTANICA
 - 24.6.1. Postrojenje 110kV
 - 24.6.2. Energetski transformatori 110/35 kV
 - 24.6.3. Dalekovodna polja 110 kV
 - 24.6.4. Transformatorska polja 110 kV
 - 24.6.5. Temelji energetskog transformatora 110/35kV, 63MVA
 - 24.6.6. Kanali energetskih i komandno signalnih kablova
 - 24.6.7. Temelji VN opreme
 - 24.6.8. Nosači opreme i portal
- 24.7. POSTROJENJE 35 kV
- 24.8. SISTEM UPRAVLJANJA I ELEKTRIČNA ZAŠTITA
- 24.9. UZEMLJENJE
- 24.10. GROMOBRANSKA INSTALACIJA
- 24.11. ELEKTRIČNE INSTALACIJE OSVJETLJENJA I GRIJANJA
- 24.12. PRIKLJUČAK VJETROELEKTRANE NA ELEKTROENERGETSKI SISTEM
- 24.13. PROCJENA TROŠKOVA

U predmetnom dokumentu je priložen i 1 (jedan) grafički prilog koji se odnose na elektroenergetsku infrastrukturu i to: Grafički prilog br. 10: Plan elektroenergetske infrastrukture (R=2500).

2. Nalaz izvjestioca

1. Obradivač je u Nacrtu dao mnogo korisnih podataka. Za mnoge, posebno one koji se odnose na elektroenergetiku, se može zaključiti da su preuzete iz neke, već urađene, dokumentacije (moguće Idejnog rešenja ili Idejnog projekta), ali svakako korisne za potpunije sagledavanje mnogih elemenata i parametara.
2. Potencijalna izgradnja predmetne vjetroelektrane zahtijeva, kako je već navedeno u Nacrtu, multidisciplinarnu analizu, počevši od vizuelnog uticaja, uticaja na životnu sredinu, zaštitu prirodnih vrijednosti, kao i mnogih drugih zainteresovanih subjekata, do izgradnje priključnih dalekovoda 110 kV i njihovog uticaja. Ovdje posebno ističem i Inicijativu predstavnika MZ opštine Budva za zaustavljanjem projekta VE Brajići, što može bitno uticati na realizaciju projekta.
3. Za priključenje ovakvih i sličnih proizvodnih objekata konačnu riječ će, nakon detaljnijih analiza, dati Operator prenosnog sistema (CGES AD Podgorica). Obzirom da se u južnoj regiji (Budva, Bar, Ulcinj), pored već izgrađenih vjetroelektrana na Možuri planira i izgradnja solarne elektrane Briska Gora, sa ovom vjetroelektranom postavljaju značajni zahtjevi za priključenje na postojeću prenosnu mrežu u primorskom dijelu. Zbog ovoga su neophodne značajne investicije koje zahtijevaju i ozbiljan pristup (proračuni tokova snaga, prenosne moći vodova, posebno u slučajevima angažovanja maksimalnih proizvodnih kapaciteta svih ovih elektrana, ali i uklopnog stanja obzirom da se radi o "nestabilnim" izvorima električne energije itd. itd.). Ovo tim prije što se i na drugim područjima javljaju potencijalni investitori za izgradnju značajnih proizvodnih kapaciteta

iz solarnih elektrana i vjetroelektrana kako je dato i u samom Nacrtu, bez izgleda da se ovaj trend zaustavi. Pored ovih, tu su i hidroelektrane (rekonstrukcija i ugradnja agregata A 8 u HE Perućica, HE Komarnica, HE Boka, HE Kruševo i uvijek aktuelne moračke elektrane (sa ili bez prevođenja dijela voda Tare u Moraču).

4. Kada je riječ o priključenju ove VE na prenosni sistem, u tekstu se, kao moguća, navodi buduća TS 110/35 kV Bečići. O ovome će, kako sam već rekao, konačnu riječ dati CGES, ali napominjem da bi bilo neophodno priključenje izvesti sa dva DV 110 kV, a ne sa jednim dvostrukim DV 110 kV kako je to urađeno sa VE Krnovo.
5. U tekstualnom dijelu Nacrta se za 35 kV kablove planira ugradnja jednožnih kablova maksimalnog presjeka do 300 mm², međutim u blok šemi i u tabeli karakteristika kablova se vidi da će postojati ugradnja i 35 kV kablova presjeka i do 400 mm², pa ovo treba usaglasiti, mada će se konačan izbor kabla odrediti tek nakon izrade Glavnih projekata.
6. Nakon sprovođenja postupka Javne rasprave i dobijanja uslova za priključenje ovog objekta na elektroprenosnu mrežu, u grafičkom prilogu Predloga plana ucrtati trase priključnih vodova 110 kV.

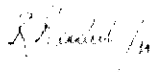
3. ZAKLJUČAK

Na osnovu prethodnog može se zaključiti da je **DETALJNI PROSTORNI PLAN ZA PROSTOR KONCESIONOG PODRUČJA ZA IZGRADNJU VJETROELEKTRANE NA LOKALITETU BRAJICI – OPŠTINE BUDVA I BAR – Nacrt (mart 2023.g.), faza elektroenergetika**, uglavnom, urađen u skladu sa važećim propisima i standardima, pa se preporučuje investitoru da istu prihvati i priđe daljem postupku.

Konačno mišljenje o mogućnostima realizacije ovog planskog dokumenta će proisteći iz mišljenja operatora prenosa električne energije (CGES), kao i nakon Javne rasprave.

U Podgorici, 8.04.2023.g.

Izvjestilac:

Ranko Radulović, dipl.el.ing.

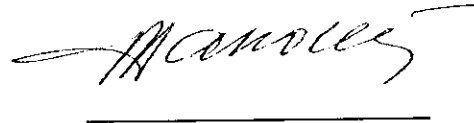
Rješenjem Ministarke ekologiji, prostornog planiranja I urbanizma broj 0837-332/23-274/38 od 22.03.2023. godine, određen sam za člana savjeta za reviziju Detaljnog prostornog plana za prostor koncesionog područja za izgradnju vjetroelektrane na lokalitetu Brajići, opština Budva I Bar

Nakon detaljnog pregleda Predloga detaljnog prostora plana, dajem sledeći

ZAKLJUČAK

- 1. Predlog Detaljnog Prostornog plana za prostor koncesionog područja za izgradnju vjetroelektrane na lokalitetu Brajići, opština Budva I Bar, za poglavlje hidrotehnička infrastruktura Usvojiti.***

Podnosilac izvještaja
Milorad Janković dipl.ing.građ.

Predmet: Detaljni prostorni plan za prostor koncesionog područja za izgradnju vjetroelektrane na lokalitetu Brajići - Opštine Budva i Bar

Obrađivač: Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma

Rukovodilac izrade plana: Branka Gogić,dipl.p.planer

Faza izrade: Nacrt plana (mart 2023.)

Oblast: Predjeli

MIŠLJENJE

Planom je data opšta analiza dominantnih predionih tipova prepoznatih u okvirnim granicama zahvatu DPP VE Brajići.

Da bi se, u skladu sa programskim zadatkom, detaljno definisalo plansko područje, izvršilo pozicioniranje svih planskih sadržaja i utvrdila procjena uticaja vjetroelektrane na predione odlike, neophodno je da se **prethodno urade Detaljna Studija predjela i Studija vizielnog uticaja**. Njihovo naknadna izrada, nakon usvajanja plana - u fazi izrade tehničke dokumentacije, ne predstavlja efikasen mehanizme koji treba da obezbijedi relevantne podatke za zaštitu i očuvanje predionih vrijednosti kao i za ocjenu opravdanosti planskog rješenja i izabrane trase infrastrukturnih objekata.

Detaljna studija predjela šireg zahvata DPP VE Brajići, koji bi obuhvatio kontaktnu zaštitnu zonu NP Lovćen i soske cjeline u neposrednom okruženju (Utrg, Ovtočići, Tomići, Gornji Brčeli, Donji Brčeli, Brajić, Kuljače), treba da sadrži:

- **Vrijednovanje identifikovanih tipova predjela i**
- **Analizu osjetljivosti predjela u odnosu na planirane namjene / uticaje na predio.**

Podgorica, 08.04.2023.

Član Savjeta za pejzažnu arhitekturu
Vesna Jovović, dipl.inž.pejz.arh.

MIŠLJENJE NA NACRT DETALJNOG PROSTORNOG PLANA VJETROELKTRANA BRAJIĆI, OPŠTINE BUDVA I BAR

Planski dokument: DPP VE Brajići, opštine Budva i Bar

Faza planskog dokumenta: Nacrt plana, mart 2023. godine

Naručilac: Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma

Rukovodilac izrade plana: Branka Gogić, dipl.prostorni planer

Vlada Crne Gore donijela je Odluku o izradi Detaljnog prostornog plana za prostor koncesionog područja za izgradnju vjetroelektrane na lokalitetu Brajići - Opštine Budva i Bar, br. 04-1057/2 ("Službeni list Crne Gore", br. 048/22 i 049/22). Paralelno sa izradom DPP VE Brajići predviđena je i izrada strateške procjene uticaja plana na životnu sredinu u skladu sa Zakonom o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu ("Službeni list RCG", broj 80/05 i "Službeni list CG", br. 59/11 i 52/16), čije elemente treba ugraditi u plan.

Izrada planskog dokumenta se vrši u skladu sa Zakonom o planiranju prostora i izgradnji objekata i Pravilnikom o metodologiji izrade planskog dokumenta i bližem načinu organizacije prethodnog učešća javnosti, navedenom Odlukom i Programskim zadatkom.

Potrebno je naglasiti da je u pitanju izrada planskog dokumenta čiji zahvat obuhvata teritoriju dvije opštine: Budva i Bar, te da je planirana trasa za postavljanje 18 vjetrogeneratora dužine cca 9,5 km, od kojih se zahvat prostorno nalazi cca 2/3 na teritoriji 4 katastarske opštine u Opštini Bar, na kojoj je planirano pozicioniranje 12 od 18 vjetrogeneratora. U odnosu na važeću plansku dokumentaciju, namjena prostora u zahvatu plana su pretežno šume (71,8%).

U tom smislu, primjedbe Opštine Bar na nacrt plana su sledeće:

- U poglavlju **11.5. Inženjersko geološke karakteristike i stabilnost terena** dati su podaci samo za opštinu Budva, potrebno je dopuniti podacima za opštinu Bar.
- U poglavlju **11.7.2. Vjetrovitost područja**, navodi se da su u periodu od dvije godine (2015-2017) izvršena istraživačka mjerenja na jednom mjernom mjestu, uz napomenu : *"Rezultati se odnose na mjesto koje se nalazi na sjeverozapadu lokacije koja se dalje pruža prema jugoistoku. Šta se dešava sa vjetrom na drugom dijelu lokacije u jugoistočnom dijelu, koji ima i promjenu nadmorske visine uz određenu modifikaciju topografije terena, nije poznato."* Postavlja se pitanje koliko su relevantni ovako dobijeni podaci sa samo jednog mjernog mjesta i da li se oni mogu primjeniti na cio zahvat planskog dokumenta.
- U poglavlju **11.7.3. Zaključna usmjerenja u odnosu na predmetnu lokaciju**, konstatuje se, između ostalog, da lokacija Brajići nije vjetrovito područje i da *"Konačne rezultate procjene brzine vjetra u dokumentu „Procjena potencijala obnovljivih izvora energije u Republici Crnoj Gori“. Ministarstvo zaštite životne sredine , kopna i mora Republike Italije. Dok. Br. 06-407-H2. Rev. 0-Februar 2007.g. Autor: CETMA, treba uzeti sa velikim oprezom i veoma oprezno donositi investicione odluke na bazi ovih konačnih rezultata, iz razloga što su ovi rezultati nepouzdati i da medjuvremenu nijesu potvrđeni i verifikovani od strane konkretnih kontrolnih istraživačkih obzervacija vjetra na*

visini od 50m iznad tla na lokaciji Brajići." Isto kao i konstatacija u prethodnoj tački, da li je opravdano na osnovu nepouzdanih rezultata opteretiti prostor planskim dokumentom koji ne garantuje realizaciju, a ograničava razvoj i planiranje prostora za druge namjene?

- U poglavlju **12.1. Mreža naselja i demografske karakteristike**, navedno je da se u kontaktnoj zoni plana, na teritoriji opštine Bar , nalaze seoska naselja Utrg, Ovtočići, Tomići, Donji i Gornji Brčeli, sa relativno malim brojem stanovnika koji je u opadajućem trendu i konstatacijom da u bližoj budućnosti prijeti gašenje naselja zbog visokog procenta pada broja stanovnika. Mogući negativni uticaj VE Brajići bi ubrzao depopulaciju, gašenje naselja i potpuno zaustavio razvoj poljoprivrede i seoskog turizma na ovom području.

- U poglavlju **12.4. Položaj u okruženju i odnos prema planovima**, potrebno je navesti i da je u toku izrada izmjena i dopuna PUP-a opštine Bar.

- U poglavlju **14.3. Analiza pejzažnih karakteristika** navedene su specifičnosti pejzaža na ovom području, pa se može zaključiti da će izgradnjom vjetrogeneratora i prateće infrastrukture pejzaž biti trajno izmjenjen i devastiran zbog krčenja šuma i trasiranja puteva i saobraćajnica za izgradnju i održavanje postrojenja. S obzirom da su u pitanju strukture velikih gabarita, za njihov transport, građenje i održavanje je potrebna velika saobraćajna i manipulativna površina, koja se ne može ostvariti bez velikih promena u prostoru i uticaja na pejzaž.

- U poglavlju **18. Ocjena postojećeg stanja**, između ostalog, naveden je i niz mogućih negativnih uticaja i ograničenja o kojima je potrebno voditi računa, kao i konflikt u odnosu na prioritetnu namjenu ovog prostora i kontakt zona (šume, saobraćaj, turizam) i eventualnu izgradnju vjetroelektrane, tako da su benefiti izgradnje upitni u odnosu na moguće posledice u prostoru.

Kao najvažnije, zbog specifične namjene prostora koju definiše ovaj planski dokument i velikog uticaja koji može imati na životnu sredinu, zbog nedostatka elaborata Strateške procjene uticaja na životnu sredinu, nacrt planskog dokumenta se ne može sveobuhvatno i integralno sagledati sa svih aspekata, kako bi se moglo dati relevantno mišljenje.

Zbog svega navedenog, mišljenje na nacrt DPP VE Brajići je negativno, uz preporuku da je potrebno razmotriti navedene sugestije i nacrt plana dopuniti elaboratom Strateške procjene uticaja na životnu sredinu.

Bar, 06.04.2023. godine

Predstavnica Opštine Bar
u Savjetu za reviziju planske dokumentacije

Suzana Crnovršanin, dipl.ing.arh

Rješenjem Ministarstva ekologije, prostornog planiranja i urbanizma broj: 0837-332/23-274/38 od 22.03.2023.godine, imenovan sam, kao predstavnik Opštine Budva, za člana Savjeta za reviziju Detaljnog prostornog plana za prostor koncesionog područja za izgradnju vjetroelektrane na lokalitetu Brajići, Opštine Budva i Bar

Nakon pregleda dostavljenog materijala dostavljam sledeće

MIŠLJENJE

NA NACRT DETALJNOG PROSTORNOG PLANA ZA PROSTOR KONCESIONOG PODRUČJA ZA IZGRADNJU VJETROELEKTRANE NA LOKALITETU BRAJIĆI, OPŠTINE BUDVA I BAR

- U Odluci o izradi Detaljnog prostornog plana za prostor koncesionog područja za izgradnju vjetroelektrane na lokalitetu Brajići, Opštine Budva i Bar, čiji je sastavni dio Programski zadatak, navodi se da je glavna svrha izrade Detaljnog prostornog plana koncesionog područja za izgradnju vjetroelektrane na lokalitetu Brajići - opštine Budva i Bar, da se obezbijede planski preduslovi za budući razvoj ovog prostora kroz proizvodnju električne energije koristeći potencijal vjetra.

S obzirom da se, kako se to navodi u tekstualnom dijelu planskog dokumenta, ne radi o konkretno „vjetrovitom“ lokalitetu, da je prema dokumentaciji Investitora potencijal vjetra (citat) „nizak do umjeren“, te da podaci o vjetru za Budvu, Bar i Cetinje nijesu mjerodavni za konkretnu lokaciju planskog zahvata Brajići, krajnje je upitan izbor lokacija za izgradnju vjetrogeneratora na teritoriji opštine Budva, odnosno kvalitet predmetnog planskog dokumenta.

- U Programskom zadatku se navodi da je u postupku izrade DPP VE Brajići potrebno obezbijediti slijedeći planerski pristup:
 - sagledavanje ulaznih podataka iz Prostornog plana Crne Gore do 2020.godine;
 - sagledavanje ulaznih podataka iz Prostornog plana posebne namjene za obalno područje Crne Gore;
 - analizu i ocjenu postojeće planske i studijske dokumentacije (Prostorno urbanistički plan Opštine Bar i druga prostorno planska dokumentacija za opštine Budva i Bar.

Napominjemo da gore navedena planska dokumenta višeg reda, Prostorni plan Crne Gore do 2020.godine kao i Prostorni plana posebne namjene za obalno područje Crne Gore ne sadrže smjernice za izgradnju vjetroelektrana, istima nisu date precizne lokacije vjetrogeneratora, niti broj vjetrogeneratora, te je krajnje upitan i formalno-pravni odnosno zakonski osnov za izradu predmetnog planskog dokumenta.

Takođe, u izvodu Odluke o izradi Pup-a, a čiji je sastavni deo Programski zadatak se navodi da razvoj turizma u užem obalnom pojasu, koji će biti ključna karika razvoja, treba da bude podržan razvojem i očuvanjem ruralnih prostora, uz intenzivniji razvoj poljoprivrede.

- Na prostoru planskog zahvata, dokumentacijom Investitora predviđeno je 18 vjetrogeneratora, raspoređenih na dužini pravca pružanja lokacije od oko 10 km prilično paralelno obali mora.

Planskim dokumentom, je kako se navodi, data šira lokacija za izradu vjetroelektrane, te da pozicije vjetrogeneratora koje su prikazane u grafičkom prilogu predstavljaju samo simbolične oznake i nikako nisu planski osnov za njihovu realizaciju.

Predmetni planski dokument ne sadrži precizno definisane urbanističko-tehničke uslove odnosno smjernice za izgradnju vjetrogeneratora sa pratećom infrastrukturom, a što je obaveza shodno članu 22, stav 2 Zakonom o uređenju prostora i izgradnji objekata ("Službeni list CG", br. 51/08, 34/11, 35/13 i 33/14).

Naročito nedostaju uslovi gradnje koji se odnose na najmanja rastojanja, paralelno vođenje i ukrštanje sa ostalim infrastrukturnim sistemima; nije precizirana visina stubova za vjetrogeneratore, a može uticati na postojeće koridore infrastrukturnih veza ili pak uzrokovati određene smetnje u funkcionisanju istih (npr. smetnje koje mogu uzrokovati u pogledu elektronske komunikacione infrastrukture i sl.), kao i uslovi koji se odnose na volume istih.

Potrebno je dati kompletne urbanističko-tehničke uslove (za sve namjene, infrastrukturne sisteme, režimi uređenja i korišćenja prostora, zaštita životne sredine, režimi zaštite prirodnih dobara).

- Neizostavno je važno da planirana izgradnja vjetroelektrana, uz precizno zadate i naznačene lokacije za izgradnju istih (urbanističke parcele) zadovolji sve neophodne standarde za izgradnju ovakve vrste struktura, a na osnovu prethodno urađene potrebne dokumentacije i analiza.

U vidom u dostavljenu dokumentaciju konstatujemo da nedostaje Izveštaj o Strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu, kao i određene ekspertize i analize, a koje će dati odgovore za rješavanje problematike iz oblasti ekologije, sociologije i prostornog razvoja ovog područja, kao i energetike kroz sigurnost snabdijevanja, stabilnosti elektroenergetskog sistema Državne Crne Gore.

Kao osnov za izradu Detaljnog prostornog plana za prostor koncesionog područja za izgradnju vjetroelektrane na lokalitetu Brajići, Opštine Budva i Bar, obavezna je izrada i Studije vizuelnog uticaja, Detaljnu studiju predjela i Studija zaštite kulturne baštine, a što je i konstatovano u tekstualnom dijelu DPP.

Poglavlje "Postojeće stanje- analitički dio", a koje je dato u tekstualnom dijelu plana prilično je šturo i uopšteno. U cilju sagledavanja svih postojećih konflikata na predmetnom prostoru, a koji ovaj plan treba da uzme u obzir, neophodna je kvalitetna razrada i kritička

analiza postojećeg stanja i okruženja (izgradnja koridora brze saobraćajnice; zaštita Paštrovske gore, a koja obiluje kulturno-istorijskim odnosno spomeničkim vrijednostima;)

- Konfiguracija terena predstavlja ozbiljno ograničenje kada je u pitanju izgradnja vjetroelektrana. Krajnje se opravdano postavlja pitanje da li će i u kojoj mjeri planiranje saobraćajnih pristupa na području sa visokim nagibima dovesti do značajnog narušavanja i devastacije zatečenih prirodnih uslova odnosno ambijentalna vrijednost područja.

U tekstualnom dijelu plana, u poglavlju 11.3. Inženjerskogeološke karakteristike i stabilnost terena se takođe navodi da Opština Budva pripada region Crnogorskog primorja koji predstavlja najproblematičniji dio Crne Gore sa aspekta stabilnosti i pojava klizišta, dok Karta očekivanih intenziteta za povratni period od 200 godina prikazuje prostor opštine Budva u okviru aktivne seizmogene zone Primorskog regiona.

Planiranju izgradnje datih objekata treba da prethodi, uz prethodno navedene Studije i ekspertize i analiza stepena seizmičkog i ekološkog rizika odnosno ranjivosti prostora, kao i ostalih prostorno razvojnih ograničenja.

- Imajući u vidu da je u toku izrada Prostornog plana Crne Gore, a koji prepoznaje izgradnju dva alternativna koridora brze saobraćajnice, od kojih se jedna planira u neposrednom okruženju seoskih naselja, dok druga presijeca prostor na liniji Brajici – Paštrovska gora, na prostoru na kojem se planira izgradnje vjetroelektrana, planska rešenja za izgradnju vjetroelektrana iz DPP, ne doprinosi stvaranju utiska dobro organizovane, uređene i oblikovno jasnih i opravdanih formacija.

- U postupku izrade plana, Rukovodilac izrade je bio u obavezi sagledati predmetni prostor u širem kontekstu, uz razmatranje odgovarajućih uslova i smjernica nadležnih institucija za izgradnju vjetroelektrana na predmetnom prostoru.

U tekstualnom dijelu plana navedene su smjernice institucija/organa državne uprave za izradu DPP, međutim nedostaje odgovor Rukovodioca Plana da li su data mišljenja i u kojoj mjeri ispoštovana i ugrađena u planska rešenja.

- Opština Budva je kroz Predlog smjernica za izradu PUP-a opštine Budva insistirala na trajnom rješavanju pitanja odlaganja inertnog otpada i kao lokaciju predložila lokaciju na Brajićima (riječ je o prostoru iza sela Uglješići).

Planiranje vjetroelektrana u neposrednom okruženju dovodi u pitanje izgradnju deponije.

Sa druge strane, planiranje vjetroelektrana iziskuje i definisanje lokacije za odlaganje električnog i elektronskog otpada (EE otpad). Planom nije prepoznata ista .

- U Poglavlju 12.1 Mreža naselja demografske karakteristike navedeni su *Uporedni pregled broja stanovnika u kontaktnoj zoni DPP-a 1948, 1953, 1961, 1971, 1981, 1991, 2003 i 2011., uz konstataciju da u bližoj budućnosti prijete gašenje naselja u kontaktnom području zahvata DPP zbog visokog procenta pada broja stanovnika.*

S obzirom da je prostor ispod Jadranske magistrale davno već postao usko grlo za postojeće kapacitete, proteklih godina, nakon Popisa iz 2011.godine, evidentan je rast broja stanovnika na teritoriji opštine Budva, a sa tim u vezi i porast broja stambenih jedinica kao i smještajnih (turističkih) kapaciteta, odnosno širenje građevinskog područja i na području zaleđa (kontaktno područje DPP).

S toga je podatke o broju stanovnika na prostoru, u neposrednom okruženju planiranih vjetroelektrana, potrebno dopuniti anketom i analizom zahtjeva korisnika prostora u ruralnim naseljima.

Takđe, u poglavlju "Turističke zone" za treću zonu Primorskog regiona, odnosno **Zonu Budva - Podzona Budvanska rivijera, Stari Grad Budva, Ruralno zaleđe**, se navodi da je potrebno u značajno većoj mjeri koristiti razvojne potencijale ruralnog zaleđa. Podržavamo razvoj u ruralnim područjima, imajući u vidu prekapacitiranost u urbanim naseljima, a prije svega ispod Jadranske magistrale, kao i razvoje potencijale ruralnog područja, uz napomenu da mogućnost izgradnje vjetroelektrana na predmetnom području ujedno predstavlja i ekološki rizik s obzirom na zaštitu ruralnih prostora sa aspekta prirodnih i kulturnih vrijednosti, kao i na posljedice koje gradnja vjetrogeneratora ostavlja u prirodnom, autentičnom prostoru.

- Ekonomsko-demografska analizu i ekonomsko tržišnu projekciju u sklopu predmetnog planskog dokumenta, ne sadrži potrebne priloge. Obradivač je bio dužan navesti uz konkretne ciljeve i procjenu ekonomskih i tržišnih trendova koji su od posebnog značaja za odabir planiranog rješenja; dati obrazloženje odabira optimalnog (planom predviđenog) rješenja; obezbijediti planersko dokazivanje ekonomske i tržišne opravdanosti planskog rješenja; dati rezime ključnih ekonomskih i socijalnih pitanja i uticaja koji proističu iz različitih scenarija izgradnje (uticaj na ekonomske pokazatelje - zaposlenost i direktne javne prihode uzrokovane ovom investicijom); utvrditi potencijalna ograničenja za predloženu izgradnju, potencijalna osjetljiva socio-ekonomska pitanja i prilike koje se ukazuju, kao što je očuvanje i/ili unapređenje zaštićenih lokacija.

Uz precizno definisanje lokacije za odlaganje EE otpada, potrebno je Planom navesti u okviru ekonomske analize odnosno ekonomsko-tržišne projekcije i troškove vezane za odlaganje odlaganje EE otpada.

- Predložena izgradnja vjetroelektrana iziskuje provjeru kako u smislu izbora lokacija za izgradnju istih tako i volumena u odnosu na stečene prostorne obaveze. Potrebno je bliže definisati smjernice za zaštitu i oblikovanje predmetnog ambijenta.
- U planskom dokumentu se navodi da se, Studija zaštite kulturne baštine za potrebe izrade Detaljnogprostornog plana koncesionog područja za izgradnju

vjetroelektrane na lokalitetu Brajići – opštine Budva i Bar, izrađuje se na osnovu akta broj UP/I 03-162/2022-3 od 12.09.2022. godine, izdatog od strane Uprave za zaštitu kulturnih dobara. Uz mišljenje da je ista trebala da prethodi izradi DPP, naglašavamo da ista nije dostavljena,

- U tekstualnom dijelu navodi da je Studija zaštite kulturne baštine za PUP Budva rađena s kraja 2021.godine., Obradivač je takođe bio dužan dostaviti istu.
- Za potrebe izgradnje i održavanja vjetroelektrana, u okviru DPP planirani su servisni putevi i to *kao makadamski putevi*, minimalne širine slobodnog profila $H=7,5m$, $d=7,0m(5,0m+2 \times 1,0m)$ prema zahtjevima transporta vjetroagregata. Takođe se planira i rekonstrukcija dijela puta za Uglješiće i u nastavku *izgradnja novog glavnog servisnog puta i pomoćnih servisnih puteva* unutar vjetroparka, kao i *platform na kojima se planira montaža vjetroagregata*. Nije dostavljena ažurna geodetska podloga sa naznakom postojeće saobraćajne infrastrukture uz detaljan geotehnički i geomehanički izvještaj.

- Prostorna dispregije predviđenih struktura umnogome narušava vrednosti vizure šireg područja i namjene.

Naime, realizacija projekta "Vjetroelektrana Brajići", na način na koji je definisana u okviru DPP može imati vrlo negativne efekte po turizam, kao i naše kulturno i prirodno nasljeđe... Osam do 10 industrijskih vjetro-turbina (sa elipsom) na vrhovima brda u zaleđu Bečića, Pržna i Svetog Stefana, na samo nekoliko stotina metara vazdušne linije iznad paštrovskih sela u zaleđu - Vojnići, Kuljače, Kažanegre, Rustovo, Čelobrdo, Đenaši i Tudorovići, kao i samih Brajića, može narušiti prirodni i kulturni pejzaž našeg ovog područja, a koji je sastavni dio turističkog brenda Budve kao metropole turizma, te i Svetog Stefana kao elitne destinacije.

Takođe riječ je o prostoru bogate kulturne baštine. U neposrednoj blizini lokacija planiranih vjetroeturbina nalaze se, u rasponu od 50 do 2000 metara vazdušne linije: desetak starih sela (Brajići, Uglješići, Podbabac, Kuljače, Dapkovići (Kažanegre), Vojnići, Rustovo, Čelobrdo, Ograđenica, Slanjina, Krute, Marojevići, Đenaši, Tudorovići i druga), pet aktivnih manastira (Rustovo, Duljevo, Vojnići, Sv. Spiridon, i skit Sv. Đorđa, i manastir Praskvica kao šesti koji je udaljen oko 3km vazdušne linije), oko 25 crkava ukupno, zajedno sa manastirskim crkvama, od čega je osam na Paštrovskoj gori; dva srednjovjekovna groblja gdje su po predanju sahranjeni stari Paštrovići koji su u 14 vijeku poginuli u borbi protiv vojske mađarskog kralja Ludviga; nekoliko odbrambenih kula iz doba Venecije; potom tu je nekoliko austro-ugarskih tvrđava, stari austro-ugarski put koji je sada jedna od najpopularnijih hajking staza za turiste, Jegorov put koji vodi od Praskvice do Čelobrda, puno tumula i gradina iz pred-hrišćanskog perioda, puno prelijepih dolina, vodopada, planinskih vrhova i mnogo toga.

Želimo još jednom da naglasimo da je Opština Budva, polazeći od činjenice da Paštrovska gora, ima sve elemente da bude zaštićena kao park prirode, nedavno podnijela zahtjev za zaštitu Paštrovske gore kao zaštićenog prirodnog područja.

Zaključak:

Imajući u vidu da je u toku izrada Pup-a opštine Budva, a koji treba da planski sagleda razvoj na cjelokupnoj teritoriji opštine Budva, a samim tim i mogućnost planiranja vjetroelektrana na predmetnim lokacijama krajnje je upitna izrada predmetnog planskog dokumenta (bez smjernica detaljne razrade iz planskih dokumenata višeg reda), te je u cilju daljeg nastavka aktivnosti na izradi istog potrebno riješiti uz prethodno navedene formalno pravne nedostatke i nedorečenosti i ostale primjedbe u Mišljenju, a koje se odnose na sadržaj i formu planskog dokumenta.

Predloženi Nacrt Detaljnog prostornog plana za prostor koncesionog područja za izgradnju vjetroelektrane na lokalitetu Brajići, Opštine Budva i Bar ***je potrebno doraditi i kompletirati shodno prethodno navedenim primjedbama i sugestijama prije upućivanja u dalju zakonsku proceduru.***

Budva, 05.04.2023.god.

PREDSTAVNIK OPŠTINE BUDVA
Mihailo Kapisoda, dipl. pravnik

